

บทที่ 2

สภาพชุมชนทั่วไปของหมู่บ้าน

เดิมหมู่บ้านกราม เป็นหมู่บ้านหมู่เดียวคือหมู่ที่ 2 ต่อมาเมื่อในปีพ.ศ. 2538 จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การปกครองดูแลหมู่บ้านเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ทางราชการจึงได้แบ่งหมู่บ้านออกเป็นสองหมู่บ้านคือหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 9 ซึ่งในการแบ่งหมู่บ้านครั้งนี้ ทุกคนภายในหมู่บ้านยังใช้บริการสถานที่ราชการและศูนย์กลางของหมู่บ้านเดียวกัน และเพื่อให้ได้ภาพรวมทั้งหมดจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งสองหมู่บ้านโดยได้แบ่งหัวข้อการศึกษาดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านกราม เป็นหมู่บ้านที่คนในหมู่บ้านพูดภาษาเขมร เป็นภาษาแรกในจำนวนหลายๆหมู่บ้านของจังหวัดศรีสะเกษ (ดูแผนที่ ที่ 1 หน้า 22) โดยชาวบ้านกรามจะเรียกชาติพันธุ์ของตนเองว่า "คแมร์-ลือ" (Khmer Ivi) ซึ่งแปลว่า "เขมรสูง" เรียกภาษาเขมรและชาวเขมรในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยว่า "คแมร์-กรอม" (Khmer Kroim) แปลว่า "เขมรต่ำ" และเรียกคนไทยหรือคนที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ว่า "ซิม" (Sim) ซึ่งตรงกับคำว่า "สยาม" ในภาษาไทย (ประกอบ ผลงาม, 2538:1) หมู่บ้านกรามมีเขตการปกครองขึ้นอยู่กับอำเภอขุนหาญ ระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 62 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

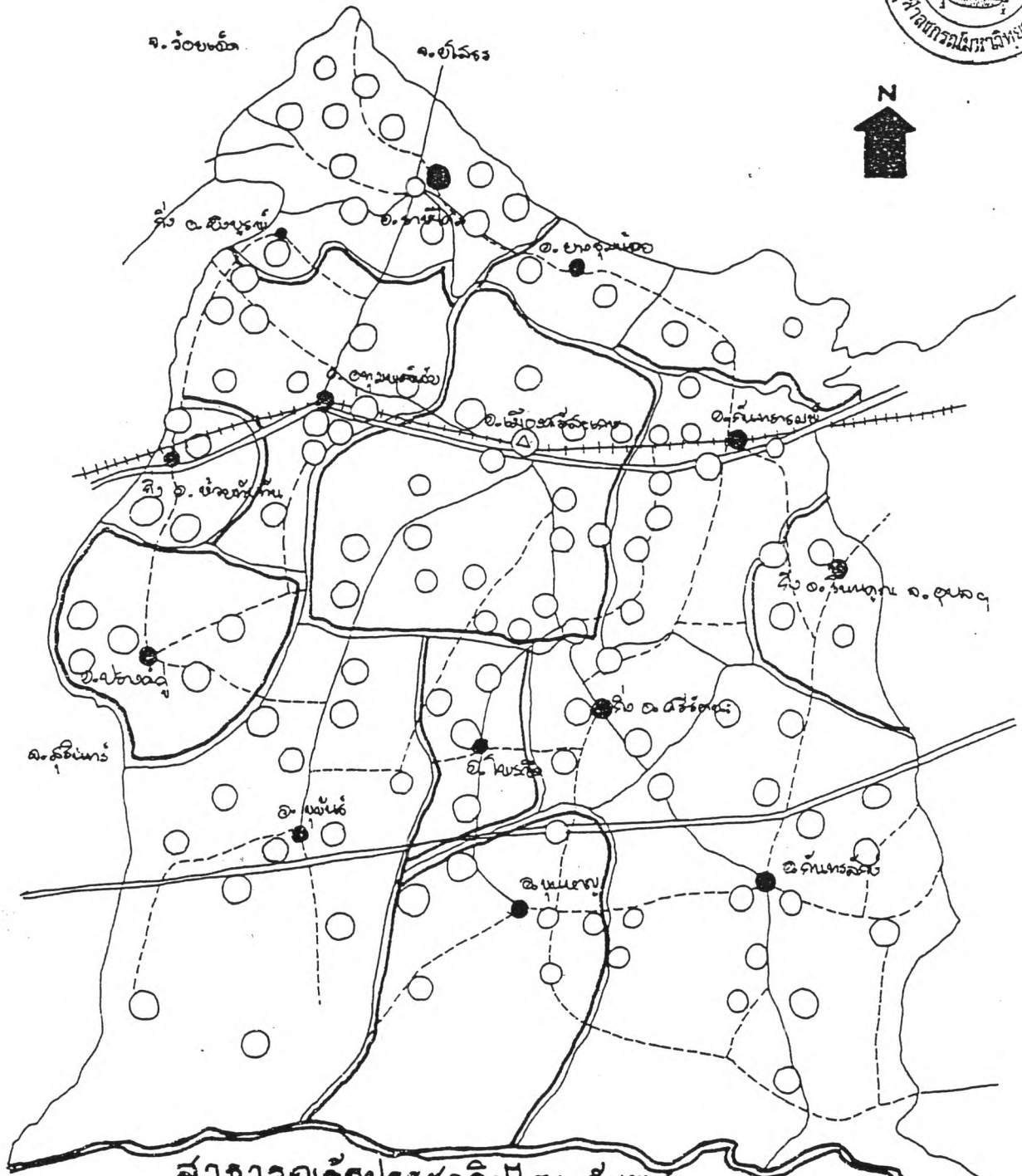
2.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนเหมาะแก่การทำนา ทิศเหนือติดหนองกราม ทิศใต้ติดหนองกระมัล หนองน้ำทั้งสองไหลไปบรรจบกันทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ณ ห้วยจันทร์ ทำให้มีน้ำพอเพียงในฤดูการเพาะปลูก บ้านกรามมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงดังนี้ (ดูแผนที่ ที่ 2 หน้า 24)

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านสนามแจ้ง

แผนที่ 1

แบบแผนที่วัดศรีละกะษ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

- +++++ ทางรถไฟ
- ทางถนน
- ทางลูกรัง
- ==== ทางอุทกศาสตร์
- ที่ตั้งวัด
- ที่ตั้งคฤหาสน์
- ~~~~~ แม่น้ำ

ทิวศิวัดั คัดต้อกั บัันกระมัลพัฒนา

ทิวศิวะวันออท คัดต้อกั บัันตาหมีน

ทิวศิวะวันตท คัดต้อกั บัันระหาร

2.3 การคมนาคท

เมือประมาท 30 ปีมาแล้ว การคมนาคทเข้าไบนหุ่มบ้าน เป็นไปดว้ความยาก ลาบาก การเดินททางคัดต้อระหวางตาบลหนึ่งกับอีกตาบลหนึ่ง คัดองใช้การเดินเท้าและเกวียนเป็น พาหะซึ่งคัดองใช้เวลานานมากกระยะททางเพียง 10 กิลอเมตร คัดองใช้เวลากการเดินททางเป็น ช่วโมง แต่บัจจุบันการคมนาคทสะดวท คนในหุ่มบ้านกราม สามารถคัดต้อกับัจังหวัดต่างๆได้้อย่าง สะดวท โดยมีถนนททางหลวงหมายเลข 24 เป็นเส้นททางใช้ในการคมนาคท ทาให้มีรถรับส่งชาว บ้านั้งกระยะใกล้ คือ ระหวางอาเภอทกันทรลัคชณ์ไปอาเภอซุขันธ์ตลอดั้งวัน และมีรถโดยสารรับ ส่งชาวบ้านในกระยะไกลจากจังหวัดอุบลราชธานีไปนครราชสีมา และจากจังหวัดอุบลราชธานี ไปกรุงเทพา ทั้งเทียวไป และกลับ วันละประมาท 3 เทียว

สาหรับการคมนาคทในหุ่มบ้าน เดิมเมือประมาท 10 ปีมาแล้ว ถนนายในหุ่มบ้าน เป็นถนนซรุชระ เป็นหลุม เป็นบ่อ การคัดต้อกัถนนายในหุ่มบ้านใช้การเดินททางเท้า ถ้าจะเดินททาง ไปธุระหรือไปเยียมญาติในหุ่มบ้านคิตๆ กันก็ใช้รถจักรยาน หรือใช้รถจักรยานยนต์ แต่บัจจุบันความ เจริญได้เข้าไบนหุ่มบ้าน หุ่มบ้านได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาล หุ่มบ้านแต่ละหุ่มบ้านเมิงประมาท สาหรับการพัฒนา เช่น สร้างถนน ซุดคลองส่งน้ำ ฯลฯเช่นเดียวกันหุ่มบ้านกรามก็ได้รับงประมาท สาหรับการพัฒนา จึงได้นำไปสร้างถนนเป็น ถนนลาดยาง แต่เป็นถนนลาดยางเฉพาะศูนย์กกลาง ของหุ่มบ้านเท่านั้น ส่วนที่ห่างจากศูนย์กกลางหุ่มบ้านไปแล้ว จะเป็นถนนลูกรังและถนนดินธรรมา

2.4 ลัคชณะของหุ่มบ้านและการตั้งบ้านเรือน

หุ่มบ้านกรามมีลัคชณะการตั้งหุ่มบ้านอยุบนเนินสูง มีที่ราบลุ่มอยุททางทิวศิวัดัและทิวศิวะ

แผนที่ ที่ 2 แสดงอาณาเขตคอกทอหมู่บ้านกรม

- สัญลักษณ์
- ==== ทางพุทธศาสนา
 - - - - ทางลูกวัง
 - _____ ทางลาคยง

ตะวันตก ซึ่งเหมาะแก่การทอผ้า ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันออกเป็นเนินสูง เหมาะแก่การทอผ้า พื้นที่บ้านกรามมีถนนตัดผ่านเป็นคุ่มๆ แบ่งออกเป็น 5 คุ่ม คือ คุ่มโกลแล คุ่มใต้ คุ่มบ้านเมาคุ่มบ้านบักตอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คุ่มกรามใต้ และคุ่มสวย มีวัดตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ชื่อวัดอรุณสว่าง (บ้านกราม) เป็นวัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2453 บริเวณใกล้วัดด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ตั้งกระตมตา (ศาลปู่ตา) ส่วนด้านทิศเหนือมีหนองน้ำกราม ด้านทิศใต้มีหนองน้ำกระมัลและหนองน้ำสาหร่าย ส่วนด้านทิศตะวันตกมีลานน้ำห้วยจันทร์ซึ่งเป็นแอ่งเก็บน้ำที่เกิดจากการไหลมาบรรจบของหนองกราม หนองกระมัลและหนองสาหร่าย ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เหมาะแก่การทอผ้า เนื่องจากมีน้ำขังตลอดทั้งปี ด้านทิศใต้ของหมู่บ้านมีถนนทางหลวงหมายเลข 24 ตัดผ่าน เป็นถนนที่ชาวบ้านใช้ในการเดินทางไปจังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา กรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ (ดูแผนที่ ที่ 3 หน้า 26)

2.5 ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

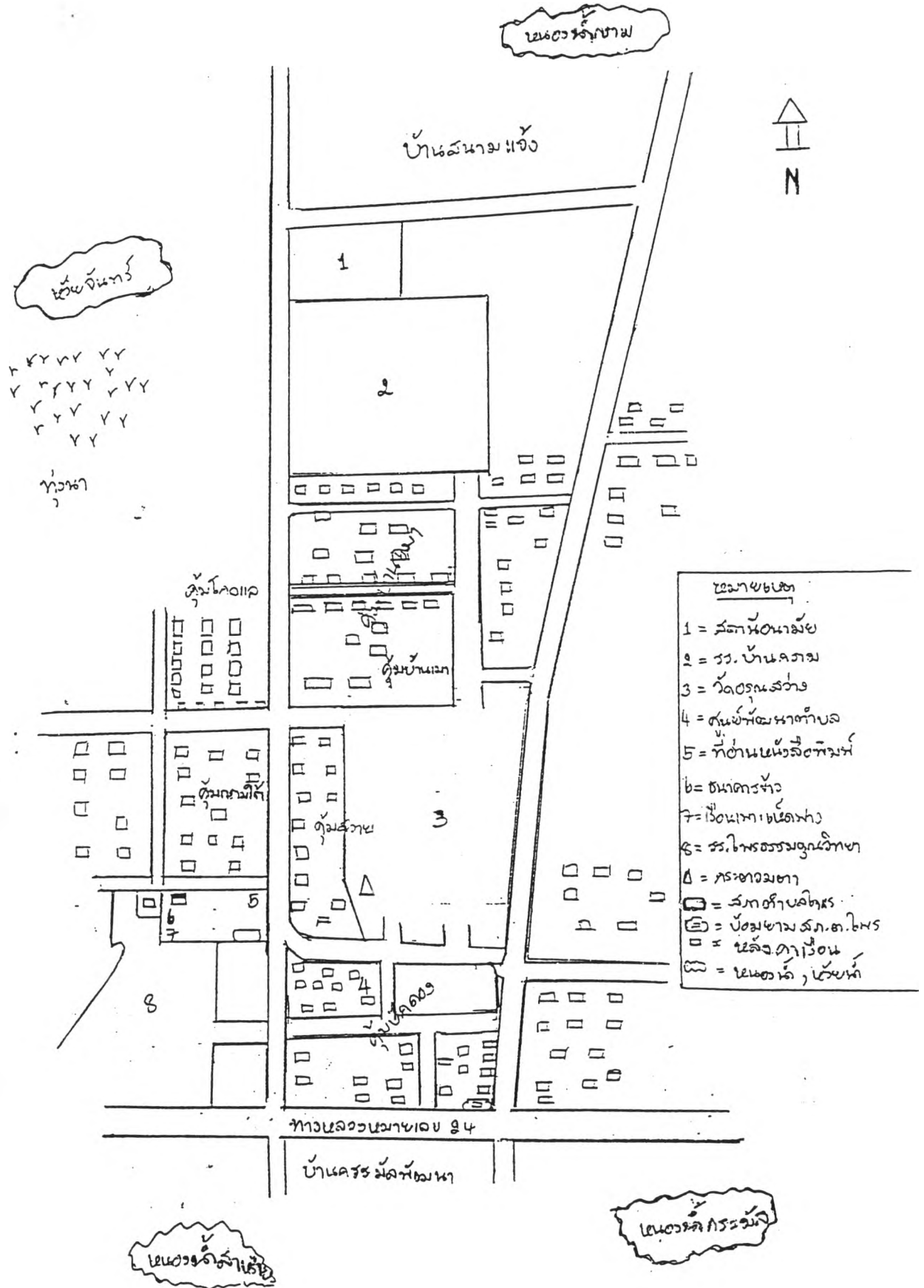
หมู่บ้านกราม มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกันในกลุ่มญาติพี่น้อง มีรั้วล้อมรอบแต่ละหลังหรือแต่ละกลุ่มญาติอย่างเป็นระเบียบ บางบ้านก็จะปลูกต้นกระถินเป็นแนวกันอาณาเขตของบ้านแต่ละหลัง

สำหรับลักษณะของบ้าน ในสมัยก่อนลักษณะบ้านของหมู่บ้านกรามมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาประชากรปาย คือ มีลักษณะเป็นบ้านชั้นเดียวลาดสูง แต่ปัจจุบันบ้านเมืองได้เปลี่ยนไป ชาวบ้านได้รับการศึกษาสูงขึ้นได้ออกสู่โลกภายนอกมากขึ้นได้พบเห็นสิ่งสวยงามต่างๆ มากมายและมีการดัดแปลงบ้านเรือนให้ทันสมัยมากขึ้น

2.6 ประวัติหมู่บ้าน

จากคำบอกเล่าของคุณพ่อสง คมใส อายุประมาณ 70 ปี อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านกระมัลพัฒนา กล่าวว่าหมู่บ้านกรามเดิมเมื่อร้อยปีมาแล้ว หมู่บ้านบริเวณนี้เคยมีชาวกัมพูชามาอาศัยอยู่ในสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ซึ่งตรงกับที่ พญูรย์ มีกุศล (2533:121) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมด้านต่างๆ ได้ขยายเข้าสู่อีสานใต้ สมัยเขมร

แผนที่ ที่ 3 แผนที่บ้านกรวม

พระนคร (พุทธศตวรรษที่ 16-18) การขยายอำนาจทางการเมืองของเขมรในสมัยของ พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 (พ.ศ. 1545-1593) พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (พ.ศ. 1656-1693) และพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-1761) เป็นสมัยที่เขมรได้เข้ามาอยู่ในเขตอีสานใต้ เพราะกษัตริย์เขมรได้เกณฑ์ชาวเขมรจากประเทศเขมร และชาวกวยในเขตอีสานใต้ให้เป็นผู้สร้างปราสาทและสร้างเมืองในอีสาน เช่น ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทเขาพระวิหาร ปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทหินพิมาย ฯลฯ นอกจากนี้ประชาชนยังถูกบังคับให้สร้างถนนจากนครมาตามเมืองและปราสาทต่าง ๆ ในเขตอีสานใต้ด้วย

ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16-17 ได้มีการสร้างปราสาทในเขตอีสานใต้เป็นจำนวนมาก ชาวเขมรที่ถูกเกณฑ์แรงงานจึงได้ตั้งหลักแหล่งอยู่รอบ ๆ ปราสาทและเมืองที่สร้างขึ้น เช่น เมืองต่ำ และบริเวณอื่นที่อุดมสมบูรณ์ ท้าให้วัฒนธรรมเขมรขยายเข้าสู่อีสานใต้ โดยเฉพาะเมื่อพวกอพยพเข้ามาที่เป็นกรมการเมืองหรือขุนนางเขมรที่หนีภัยสงคราม กล่าวคือ วัฒนธรรมเขมรได้เข้ามามีอิทธิพลในหมู่ชาวกวย ดังตัวอย่างของออกญาเดโชเจ้าเมืองกาบองสวายหนีภัยการเมืองเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2353 บุตรีของออกญาเดโชได้แต่งงานกับชาวเมืองสังขะ ต่อมาขุนนางเขมรคนอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่ที่เมืองสุรินทร์ และได้นำวัฒนธรรมเข้ามาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนทำให้พื้นที่ในเขตอีสานใต้รับเอาวัฒนธรรมเขมรในด้านภาษา และขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงเรียกชาวกวยที่กลายเป็นเขมรว่า เขมรส่วย (Khmer-Soai) และกลุ่มชาวกวยที่อยู่ใกล้กับลาว (ไทยลาว) ที่ยอมรับเอาวัฒนธรรมของลาวเรียกว่า ลาว-ส่วย (Lao-Soai) (Department of the Army pamphlet. 1970:1)

เช่นเดียวกันหมู่บ้านกราม ก็ได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากประเทศกัมพูชาเหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในแถบอีสานใต้ ส่วนประวัติของหมู่บ้านกรามมีดังนี้

จากการบอกเล่าของอาจารย์เฉลิมชัย ดวงแก้ว อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านกราม บอกว่าประวัติหมู่บ้านกราม ตนเองได้รับการบอกเล่ามาจากตาธง (อายุ 80 ปี ปัจจุบันเสียชีวิต) เล่าให้ฟังว่าเมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว มีสองคนผัวเมีย คือ ตารูณ และยายสว่าง พร้อมเพื่อน ๆ ได้อพยพมาจากเมืองขุขันธ์ เนื่องจากที่เมืองขุขันธ์เกิดเหตุการณ์สำคัญ คือ น้ำเหนือเปลี่ยนทิศทางเดิน ทำให้ประชาชนขาดแคลนน้ำใช้ในการบริโภคและการเพาะปลูก ผู้คนจำนวนหนึ่งพร้อมตารูณ

และยายสว่างจึงได้อพยพมาทางทิศตะวันออก เดินทางมาพักที่หนองปลิง (หนองหัว) ในระหว่างที่พักเหนื่อยก็พากันเดินไปทางทิศตะวันออก ก็พบมีสัตว์ป่าชุกชุม และพบแหล่งน้ำหลายแห่ง ซึ่งต่อมาเป็นที่เรียกกันว่า ห้วยตึกเทลีย (ห้วยน้ำใส) หนองสาหร่าย ห้วยตาอพ ห้วยตาสา ห้วยรัตนวง และพอเดินทางไปทางทิศเหนือก็พบแหล่งน้ำอีกแห่งคือ หนองGRAM พอสำรวจกันจนมีค่าแล้ว ก็พักผ่อนกันจนป่าทึบ (ปัจจุบันคือ โรงเรียนไพฑูริย์คุณ) พอตอนกลางคืนดารูณก็ฝันว่า เทวดามายบอกว่า ไม่ต้องอพยพไปที่ไหน ขอให้ตั้งรกรากที่นี่ เพราะต่อไปจะเป็นบ้านเป็นเมืองที่เจริญ พอตื่นขึ้นมาดารูณก็เล่าความฝันให้คณะที่อพยพมาด้วยกันฟัง ทุกคนก็เห็นพ้องกันว่า ควรตั้งรกรากที่นี่ จึงตั้งหมู่บ้านขึ้นทางด้านตะวันออกของหนองสาหร่าย (ปัจจุบันคือ โรงเรียนไพฑูริย์คุณและที่ว่าการองค์การบริหารส่วนตำบล) และตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านGRAM รัตนวงชื่อหนองน้ำทางทิศเหนือมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน คำว่า GRAM เป็นภาษาเขมร แปลว่า ดินปะสิว ซึ่งมีลักษณะเหมือนดินร่วนที่สัตว์ชอบกิน พรานจะนำดินนี้มาทำเป็นดินปะสิวซึ่งมีมากแถบบริเวณหนองGRAM ในสมัยก่อนหนองGRAMไม่ได้กว้างและลึกเหมือนปัจจุบัน แต่จากที่ได้มีขุดเพื่อเอาดินปะสิวมาใช้ทำให้น้ำกว้างและลึก

บ้านGRAMในสมัยนั้นเป็นป่าทึบมีบริเวณกว้างใหญ่ มีสัตว์ป่าชุกชุมหลากหลายชนิด ชาวบ้านจะเลี้ยงวัว ควาย ไร่ไถงาน ด้วยเหตุที่เป็นป่าทึบและมีสัตว์ป่าชุกชุม ทำให้ วัว ควาย หรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ถูกเสือกินชาวบ้านจึงต้องอพยพออกจากบริเวณนั้น มาอยู่ในที่โล่ง คือ บริเวณสี่แยกบ้านGRAMปัจจุบัน ตอนนั้นมีบ้านเพียง 5 ถึง 6 หลัง เท่านั้น ปัจจุบันหมู่บ้านGRAM มีพื้นที่ทั้งหมด 4,500 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 4,000 ไร่ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะแก่การทาน้ำ ในสมัยก่อนการทาน้ำใช้ควายไถนา เมื่อถึงช่วงถอนกล้า บักดา และเกี่ยวข้าว รวมถึงการเอาข้าวเข้ายุ้ง ชาวบ้านจะแลกแรงงานกัน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เอาแรง

2.7 ลักษณะประชากร

จำนวนประชากรของหมู่บ้านGRAM จากข้อมูลทั่วไป พ.ศ. 2539 พบว่าบ้านGRAMประกอบด้วย ครัวเรือนทั้งหมด 300 ครัวเรือน แบ่งเป็นบ้านGRAMหมู่ที่ 2 จำนวน 200 ครัวเรือน บ้านGRAMตะวันออกหมู่ที่ 9 จำนวน 100 ครัวเรือน ประชากรทั้งสองหมู่บ้านมีทั้งหมด

1,688 คน แบ่งเป็นบ้านกราม หมู่ที่ 2 จำนวน 1,082 คน บ้านกรามตะวันออกหมู่ที่ 9 จำนวน 606 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแม่ ซึ่งใช้ติดต่อสื่อสารกัน มีชาวไทยลาว มาอยู่จำนวนหนึ่งและชาวจีนอยู่บ้างเล็กน้อยที่มาแต่งงานและอยู่อาศัยในบ้าน โดยชาวไทยลาวและชาวจีนดังกล่าว สามารถพูดและฟังภาษาเขมรในการติดต่อสื่อสารกันได้ เช่นเดียวกับชนกลุ่มใหญ่ในบ้าน แม้ว่าประชากรจะใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาแม่ในการติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน แต่คนกลุ่มเหล่านั้นสามารถพูด ฟัง และเขียนภาษาไทยภาคกลางได้อย่างดี ทั้งเด็กและผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังสามารถพูดและฟังภาษาลาวได้ด้วย ทั้งนี้เพราะในจังหวัด ศรีสะเกษมีคนพูดภาษาไทย ลาว ร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ

2.8 การศึกษา

หมู่บ้านกรามมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน 2 โรง คือ โรงเรียนไพรัชธรรมคุณวิทยา เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีที่ตั้ง ณ บ้านกราม หมู่ที่ 2 ส่วนโรงเรียนชั้นประถมชื่อโรงเรียนบ้านกราม มีที่ตั้งอยู่ ณ บ้านกราม ตะวันออก หมู่ที่ 9

เดิมชาวบ้านกรามเรียนรู้หนังสือจากพระในวัด ซึ่งก็เรียนได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากผู้หญิงโบราณถือว่า ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน และไม่ควรเข้าใกล้พระ แต่ปัจจุบันจากที่สังคมไทยกำหนดหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเยาวชนเป็นหน้าที่ของครอบครัวและได้จัดตั้งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษาโดยตรง คือ สถาบันการศึกษา วัดในชนบทปัจจุบันจึงทำหน้าที่ให้การอบรมความรู้ทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชนเป็นส่วนใหญ่

โรงเรียนไพรัชธรรมคุณ ได้จัดตั้งขึ้นตามชื่อของเจ้าอาวาสวัดอรุณสว่าง(บ้านกราม) โรงเรียนนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ.2522 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 888 คน เป็นชาย 424 คน เป็นหญิง 464 คน นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ส่วนมากจะไปศึกษาต่อที่สถาบันราชภัฏสุรินทร์ มีนักเรียนหลายคนที่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดได้หลายคน เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ชาวบ้านบอกว่า โรงเรียนไพรัชธรรมคุณ เป็นโรงเรียนที่มีระบบการเรียนการสอนดีเทียบเท่ากับโรงเรียน

ประจำจังหวัด

2.9 การสาธารณสุข

ชาวนานในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ประสบปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนเป็นจำนวนมาก ทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง มีผลต่อความคิดอ่าน ในการที่จะปรับปรุงตนเองและปรับปรุงท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น สาเหตุของปัญหามีหลายประการ เช่น ขาดความเอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดของอาหาร รับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ จัดบ้านเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดแคลนอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ และขาดแคลนแพทย์และพยาบาล ที่จะให้การเยียวยารักษาให้ทันทั่วถึง เมื่อยามเจ็บป่วยดังจะ เห็นได้จากที่มีอาการป่วยหนักแล้วจึงจะไปรักษาที่โรงพยาบาลในเมือง

บ้านกรามมีสถานื่อนามัยประจำตำบล จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2505 อยู่ในเขตพื้นที่ของบ้านกรามตะวันออก หมู่ที่ 9 อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1,000 เมตร มีเจ้าหน้าที่ประจำสถานื่อนามัย 3 คน ในจำนวนนี้มีเจ้าหน้าที่อนามัย 1 คน เป็นคนในหมู่บ้านกราม ทำให้มีความคล่องตัวในการสื่อสารกับชาวบ้านได้เป็นอย่างดีให้การรักษาโรคต่าง ๆ ที่ไม่รุนแรง เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เป็นไข้ ผากครรภ์ ทาคลอด ฉีดวัคซีนโรคต่าง ๆ ในกรณีที่มีผู้ป่วยอาการสาหัส ก็จะนำส่งโรงพยาบาลประจำอำเภอขุนหาญ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 8 กิโลเมตร นอกจากนี้อนามัยประจำตำบลแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ช่วยในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นและรับหน้าที่นำผู้ป่วย ผู้ประสบอุบัติเหตุไปส่งที่สถานื่อนามัยประจำตำบลด้วย

ชาวบ้านกรามเวลาเจ็บป่วย นอกจากไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว ชาวบ้านในหมู่บ้านยังใช้วิธีการรักษาพยาบาล ตามแบบประเพณีโบราณหรือการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน ซึ่งชาวไทยเขมรทั่วไปยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ วิธีการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เรียกว่า มรIVID การรักษาโดยวิธีนี้อาจจะดำเนินการในขณะที่ผู้ป่วยเกิดอาการเจ็บป่วยอยู่แต่ยังไม่ได้ไปรักษาแพทย์แผนปัจจุบันหรือชาวบ้านบางคนดำเนินการประกอบพิธีกรรมอยู่ ขณะที่คนป่วยยังนอนที่โรงพยาบาล ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อที่ว่า เมื่อประกอบพิธีกรรมนี้แล้ว คนป่วยจะหายโดยการรักษาวิธีนี้ไม่มียาให้กินแต่ประการใด

สำหรับทางด้านโภชนาการ ชาวบ้านได้รับการประชาสัมพันธ์ในเรื่องอาหารการกิน จากสถานีอนามัย ในเรื่อง การรับประทานอาหารสุกๆดิบ ๆ ทำให้มีปัญหากเกี่ยวกับโรคพยาธิ ส่วนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ปรากฏว่าชาวบ้านกรม ประมาณ 310 ครัวเรือน มีส่วนใช้กันหมดทุกหลังคาเรือน ไม่เหมือนสมัยเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว ที่บางคนต้องไปถ่ายทุกซ์ตามท้องนา และป่าละเมาะ ในด้านการวางแผนครอบครัว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านพอสมควร ส่วนมากชาวบ้านจะนิยมใช้ยาคุมกำเนิด นอกจากนี้ยังมีโครงการบัตรสุขภาพ ซึ่งทางสถานีอนามัยได้จัดทำโครงการนี้มา 3 ปีแล้ว

ด้านสาธารณสุขโรค สมัยเมื่อประมาณ 15 ปีมาแล้ว หมู่บ้านกรมยังไม่มีไฟฟ้า ประปาใช้ ในสมัยนั้นยังคงใช้ตะเกียงและใช้น้ำจากบ่อที่ขุด ชาวบ้านไม่นิยมใช้น้ำบาดาล โดยบอกว่า จะมีกลิ่นเหม็นเหล็กที่ใช้ในการขุดเป็นบ่อน้ำบาดาล แต่ปัจจุบันนี้ หมู่บ้านกรมมีไฟฟ้าใช้ และเริ่มมีประปาใช้เมื่อ พ.ศ.2531 โดยมีแท่งคั้นน้ำประปาที่วัดอรุณสว่าง (บ้านกรม) ชาวบ้านบอกว่า การประปาของบ้านกรมไม่ได้ใส่ยาคลอรีน และไม่ต้องผ่านกระบวนการกรองน้ำแต่ประการใดเพราะ เป็นน้ำที่สะอาด จากการสำรวจของทางราชการพบว่าน้ำประปาที่ผลิตจากบ่อน้ำในวัดอรุณสว่าง(บ้านกรม)มีคุณภาพดีมาก สามารถนำไปผลิตน้ำแข็งหลอดหรือนำไปดื่มโดยไม่ต้องต้มได้อย่างปลอดภัย จำนวนผู้ใช้น้ำประปาในการอุปโภค บริโภคในบ้านกรมพบว่าหมู่ที่ 2 ชาวบ้านใช้น้ำประปาจำนวน 116 ครัวเรือน และบ้านกรมตะวันออก หมู่ที่ 9 ชาวบ้านมีประปาใช้ทุกครัวเรือน คือ 110 ครัวเรือน ส่วนไฟฟ้ามีใช้กันหมดทุกครัวเรือน ทั้งบ้านกรมหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 9

2.10 การสื่อสาร

หมู่บ้านกรมไม่มีร้านขายหนังสือพิมพ์ แต่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน อยู่ที่ บ้านกรม หมู่ที่ 2 มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ทำการบริหารส่วนตำบลไพร มีหนังสือพิมพ์ฉบับเก่า ๆ ให้อ่านบ้าง พร้อมกับวารสารต่าง ๆ จำนวน 2-3 เล่ม แหล่งข่าวสารข้อมูลที่ชาวบ้านได้รับ นอกจากทางด้านหนังสือพิมพ์แล้ว ชาวบ้านยังได้รับข่าวสารต่าง ๆ จากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน รวมทั้งโทรทัศน์และวิทยุ

ในสมัยเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้วการสื่อสารของชาวบ้านสามารถสื่อสารกันได้โดยการตีเกราะเคาะไม้ แล้วชาวบ้านก็จะมาร่วมประชุมรับทราบข่าวจากกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งข่าวสารต่าง ๆ เหล่านี้กันนั้น ผู้ใหญ่บ้านก็ได้ข่าวจากการประชุมในอำเภอ แล้วนำมาแจ้งแก่ชาวบ้านทราบอีกทอดหนึ่ง

2.11 สภาพเศรษฐกิจหมู่บ้าน

เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้วเศรษฐกิจของหมู่บ้านกราม มีลักษณะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพเป็นส่วนใหญ่ หรือบางครั้งครัวก็ไม่เพียงพอที่จะยังชีพและใช้หนี้สิน ต้องทบทดกทบต้นเงินไปต่อใบ ทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินล้นพ้นตัว ชาวบ้านหาได้ปีละ ๑ ครั้ง อาศัยน้ำจากธรรมชาติ ไม่มีระบบชลประทาน ข้าวที่ปลูกในสมัยนั้น ก็ยังไม่มีการพัฒนา เป็นข้าวแบบพื้นบ้าน มีลักษณะแข็ง หุงไม่ขึ้นหม้อ ขายได้ราคาไม่ดี ชาวบ้านเรียกข้าวลักษณะนี้ว่า "ข้าวสัมพันธ์" สำหรับพืชไร่ที่ปลูกในสมัยนั้นคือ ปอ ข้าวโพด มันสำปะหลัง และข้าว ซึ่งชาวบ้านก็จะปลูกพืชเหล่านี้ทุกปี ไม่มีการใส่ปุ๋ย และฉีดยาฆ่าแมลง ในกรณีที่เกิดแมลงลงกินพืช ก็จะเสียหายไปทั้งหมด หรือในกรณีปลูกมันสำปะหลังถ้าปลูกทุกปี ดินจะเสื่อมสภาพต่อไปจะปลูกอะไรก็ไม่ขึ้น แต่ชาวบ้านไม่ทราบถึงข้อเท็จจริง ก็จะปลูกกันทุกปี

ปัจจุบันทางการได้เล็งเห็นถึงปัญหาของชาวบ้าน ได้ส่งนักวิชาการเกษตรประจำตำบลไว้คอยแนะนำการปลูกพืชแก่ชาวบ้าน เนื่องจากหมู่บ้านกรามมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 4,100 ไร่ มีระบบฝายน้ำล้น 4 ฝาย คือ ฝายห้วยทา ห้วยจันทร์ ฝายประชาอาสา ฝาย กสช. เหมาะแก่การทานอย่างยั่งยืน จึงได้ค้นพันธุ์ข้าว ก.ช. 18 และข้าวหอมมะลิมาปลูกปรากฏว่าได้ผลดีมาก จากการสอบถาม นางแต้ว บอกว่า เคยได้ข้าวมากที่สุด ประมาณ 70 ถัง/ไร่ ราคาข้าวหอมมะลิเกี่ยวละ 7,150 บาท ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการทานา ปัจจุบันมีทั้งใช้ควายนการไถนาและใช้รถไถเดินในการไถนา ในระหว่างช่วง บักดา ถอนกล้า และเก็บเกี่ยวก็มีทั้งการจ้างและเอาแรงแต่ประมาณร้อยละ 80 ยังใช้ควายนการไถนาและเอาแรงอยู่ แต่ถ้ามีการจ้างก็จะคิดค่าแรงแตกต่างกันไป ถ้าเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันก็คิดค่าแรงวันละประมาณ 50 บาท แต่ถ้าเป็นคนต่างหมู่บ้านก็คิดค่าแรงวันละประมาณ 80 ถึง 100 บาท

นอกจากการทำนาแล้ว ก็ยังมีการปลูกพืชไร่ เช่น มะม่วงหิมพานต์ มะม่วง กล้วยเสวยมะขามหวาน ยางพารา ฯลฯ ซึ่งให้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะยางพารา ทหารายได้ให้ครอบครัวเป็นจำนวนมาก และที่กำลังทดลองปลูกกันอยู่ในปัจจุบันคือ เงาะ ลำไย และทุเรียน ซึ่งก็คาดว่าจะจะได้ผลดี

ในด้านการถือครองที่ดิน จากการสำรวจครัวเรือนพบว่า ชาวบ้านกรามมีที่ดิน สำหรับทำมาหากินเป็นของตนเองเป็นส่วนน้อย ผู้เช่าที่ดินมีเป็นจำนวนน้อย ส่วนมากผู้ที่มีที่นาเป็นของตนเองได้จากการรับมรดกจาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ชาวบ้านบางคนทำนาไม่ได้ผลก็ขาย ที่นาแล้วไปรับจ้างต่างจังหวัดจากข้อมูลทั่วไป ปี ๒๕๓๕ เกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน พบว่า ส่วนมากมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีเพียงจำนวนน้อยที่ไม่มีที่ดิน จะแสดงให้เห็นตามตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 5 แสดงการถือครองที่ดิน

ขนาดพื้นที่ (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินถือครอง เป็นกรรมสิทธิ์	4	1.70
1-10	100	44.05
11-20	70	30.84
21-30	35	15.42
31-40	10	4.05
41-50	5	2.20
51 ขึ้นไป	3	0.32
รวม	227	100.00

สำหรับครอบครัวที่ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองนั้น ส่วนหนึ่งไม่มีที่ดิน เพราะไม่ได้รับส่วนแบ่งมาจากบรรพบุรุษ หรือได้รับมรดกเพียงเล็กน้อยจึงขายให้พี่ ๆ น้องๆ ที่รับมรดกด้วยกัน และอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นครอบครัวของบุตร ที่ยังไม่ได้รับส่วนแบ่งมรดกจากบิดามารดาแต่มีสิทธิ์ทำกินในที่ดิน โดยบิดามารดาแบ่งให้ด้วยวาจา แต่ยังไม่โอนให้เป็นกรรมสิทธิ์และบางครอบครัวก็ทานาร่วมกันทั้งครอบครัวของบิดามารดา แล้วแบ่งผลผลิตตามจำนวนครอบครัว จากตารางการถือครองที่ดินของชาวบ้านกราม พบว่า 4 ครัวเรือน ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ซึ่งยึดอาชีพรับจ้างทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นทั้งงานในไร่นา และรับจ้างทั่วไป ครอบครัวที่มีที่ดินระหว่าง 1-10 ไร่ นั้น ต้องเช่านาเพิ่มตามขนาดของครอบครัว คือถ้าเป็นครอบครัวขนาดเล็กมีแรงงานเพียง 2 คน คือสามีภรรยา ส่วนบุตรยังเล็กอยู่ก็อาจไม่ต้องเช่าเพิ่ม แต่ถ้าครอบครัวที่มีสมาชิกในวัยแรงงานประมาณ 5-6 คน จำเป็นต้องเช่าเพิ่มอีกมาก ครอบครัวที่มีที่นาระหว่าง 21-30 ไร่ ถือว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่ามีที่ดินทำกินเพียงพอสำหรับครอบครัวของตน สำหรับผู้ที่มีที่ดินจำนวนมากตั้งแต่ 41-50 ไร่ ถือว่าเป็นครอบครัวที่มั่งคั่งในหมู่บ้าน เพราะมีที่ดินแบ่งให้คนเช่าและทานาด้วยตนเองด้วย ซึ่งก็มีเพียงจำนวนน้อยในหมู่บ้าน ส่วนผู้ที่มีที่ดินจำนวนมากตั้งแต่ 51 ไร่ขึ้นไป พบว่าในหมู่บ้านมีเพียง 3 คน เท่านั้น เจ้าของที่ดินเหล่านี้ส่วนมากจะแบ่งให้คนในหมู่บ้านทำโดยไม่มีการเช่า แต่จะแบ่งผลผลิตกันเมื่อเก็บเกี่ยวเรียบร้อยแล้ว

2.12 อาชีพ

อาชีพในหมู่บ้านกราม นอกจากการทำไร่ ทานาแล้วยังมีอาชีพอื่น ๆ อีก เช่น การเลี้ยงสัตว์ รับราชการ รับจ้าง ค้าขาย และอื่น ๆ ดังมีรายละเอียดดังนี้

การเลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านกราม มีการเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ไว้บริโภคและขาย เช่น ไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลาจากการสำรวจเมื่อปี 2539 มี โคในหมู่บ้าน 95 ตัว กระบือ 272 ตัว สุกร 90 ตัว เป็ดไก่ 1,260 ตัว

การค้าขาย เนื่องจากหมู่บ้านกราม เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ จึงมีร้านค้าเปิดบริการแก่ลูกค้าภายในหมู่บ้านมีจำนวนถึง 15 ร้านค้า ซึ่งส่วนมากก็จะขายของเบ็ดเตล็ดทั่วไป เช่น

กะปิ น้ำปลา ขนมหุ้ง เครื่องต้ม เหล้า บุหรี่ และอื่น ๆ มีบางร้านขายน้ำมันสำหรับเติมรถด้วย ทั้งนี้เนื่องจากในหมู่บ้านกราม มีรถยนต์ (ปิคอัพ) จำนวน 27 คัน มอเตอร์ไซด์ 220 คน รถจักรยาน 318 คัน บางร้านค้า ก็ขายพวกผักสด อาหารสด อาหารเหล่านี้ แม่ค้าไปซื้อมาจากตลาดในอำเภอขุนหาญ แล้วนำมาขายให้ชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง

อาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้าง เนื่องจากที่หมู่บ้านกรามมีถนนทางหลวงหมายเลข 24 ตัดผ่านรอบนอกหมู่บ้าน ทำให้เป็นศูนย์กลางในการคมนาคมของหมู่บ้านต่าง ๆ ในละแวกนั้นสามารถเดินทางไปกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ ได้โดยตรงไม่ต้องไปต่อรถที่จังหวัดสุรินทร์เหมือนสมัยก่อน รถโดยสารที่เดินทางไปจังหวัดต่างๆ เหล่านี้ จะมีทั้งกลางวัน และ กลางคืน แล้วแต่ผู้โดยสารจะสะดวกในการเดินทางผู้โดยสารที่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ ก็จะมาลงที่ท่ารถสี่แยกบ้านกราม ถ้าบ้านอยู่ไกลก็จะจ้างรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปส่งราคาก็แล้วแต่ระยะทางไกลไกล นอกจากรับ ส่งคนไปในหมู่บ้านแล้ว มอเตอร์ไซด์รับจ้างยังมีรายได้จากการไปส่งข้าวหรือตามชาวบ้านมารับโทรศัพท์ที่ร้านค้าคุณพ่อ สง คมใส เนื่องจากในหมู่บ้านกราม ชาวบ้านยังไม่ได้ติดตั้งโทรศัพท์ใช้ในภายในบ้านเรือน มีเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะซึ่งก็ใช้โทรออกได้อย่างเดียวแต่โทรเข้าไม่ได้ ซึ่งก็มีอยู่เครื่องเดียวที่ใช้โทรออกและโทรเข้าได้ คือ โทรศัพท์ที่ร้านค้าของคุณพ่อสง คมใส มีที่ตั้งอาคารร้านค้าอยู่ ณ สี่แยกถนนทางหลวงหมายเลข 24 อยู่ก่อนไปทางบ้านกระมลพัฒนา ได้ให้บริการแก่ชาวบ้านในละแวกนั้น ทั้งหมู่บ้านกราม และหมู่บ้านใกล้เคียง ใครที่มีลูก หลาน ทำงานไกล ๆ เช่น กรุงเทพฯ ฯ ชลบุรี สระบุรี นครราชสีมา ระยอง จันทบุรี หรือที่ไหนก็ตาม ก็จะไปบอกเบอร์โทรศัพท์ให้ลูกหลาน เวลาที่มีธุระก็ให้โทรเข้าเบอร์ที่ร้านค้าคุณพ่อสง คมใส แล้วมอเตอร์ไซด์รับจ้างก็จะไปตามมารับโทรศัพท์ที่เจ้าของรถมอเตอร์ไซด์ก็จะคิดราคาไปตาม ราคาก็แล้วแต่ระยะทางไกลหรือใกล้

อาชีพรับจ้างทั่วไป ในหมู่บ้านกราม เป็นหมู่บ้านที่เจริญมาก เศรษฐกิจดี ส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเอง สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือน้อยจะมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ถางหญ้า เกี่ยวข้าว ถอนกล้า ฯลฯ ราคาค่าแรงวันละประมาณ 50 บาท

อาชีพการทอผ้า เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านกรามและเป็นอาชีพที่หารายได้ให้แก่ชาวบ้านกรามเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากในหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านมีที่ดิน สำหรับการทอผ้าถึง

4,100 ไร่ โดยส่วนใหญ่จะใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเจ้า เพื่อใช้ในการบริโภคและเพื่อขาย และปลูกข้าวเหนียวบ้างเล็กน้อยเพื่อไว้ทำขนมในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่นทำข้าวเหนียวปั้นชุบไข่แล้วนำไปปิ้ง ทำข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวเปียก เป็นต้น

การทำนาของชาวบ้านกราม จะทำนาปีละ 1 ครั้ง เฉพาะในช่วงฤดูฝนเท่านั้น แม้ว่าจะมีระบบฝายน้ำล้นถึง 4 ฝายก็ตาม เนื่องจากในฤดูแล้งพื้นดินไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้เพื่อใช้ในการเกษตรกรรมได้ ทั้งนี้เพราะดินเป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำอากาศร้อนน้ำแห้งเร็ว

อาชีพทำไร่ เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ชาวบ้านกรามรองจากอาชีพการทำนา พืชไร่ที่ปลูกได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ มันสำปะหลัง มะม่วงแก้ว มะม่วงอกร่อง มะขามหวาน ยางพารา และมีพืชอีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านจะปลูกทั้งในไร่และภายในบริเวณหมู่บ้าน คือ มะพร้าว เนื่องจากเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของชาวไทยเขมร เพราะนิยมนำมะพร้าวไปใช้ในการประกอบอาหาร เช่น แกงกะทิ น้ำพริกใส่กะทิ และอาหารเพื่อใช้ในการทำนบุญและพิธีกรรม เช่น ขนเงิน ข้าวต้มมัด ไข่เข็นสรวงอำนาจเหนือธรรมชาติ น้ำมะพร้าวเชื่อว่าเป็นน้ำดื่มที่บริสุทธิ์ ผีบรรพบุรุษจะชอบดื่ม ในช่วงเทศกาล เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา แชนโดนดา มะพร้าวจะขายได้ราคาดี เนื่องจากชาวบ้านมีความต้องการมาก

2.13 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

ลักษณะครอบครัว เป็นหน่วยสังคมพื้นฐาน เป็นสถาบันทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุด เป็นรากฐานของสถาบันอื่น ๆ ประเภทของครอบครัวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ครอบครัวเดี่ยวคือครอบครัวที่มีเพียงบิดา มารดา หรือ บิดา มารดา และบุตร โดยสรุปก็คือมีคู่สมรสเพียงคู่เดียว จะมีบุตรด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีบุคคลอื่น ๆ อาศัยอยู่ด้วย เช่น คู่สมรสของบุตรสาว และบุตรชาย เป็นต้น ครอบครัวชาวไทยเขมร มีโครงสร้างโดยทั่วไปเหมือนกับครอบครัวชาวไทยพื้นเมืองทั่วไป คือ มีพ่อบ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว พ่อบ้านเป็นผู้ทำงานเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ส่วนแม่บ้านจะเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้าน โดยทั่วไป ชาวไทยเขมรจะให้ความสำคัญหรือให้เกียรติแก่เพศชายในการดำเนินกิจกรรม หรือตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้

จะไม่มีข้อขัดแย้งในการทำงานอันเกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างเพศ เพราะเพศหญิงถูก
 สอนมาว่างานหนัก งานสำคัญ หรืองานผู้ชายจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้ชาย

โดยทั่วไป ครอบครัวของชาวไทยเขมรเป็นครอบครัวใหญ่ คือมีการอยู่รวมกันหลายๆ
 ครอบครัวในบ้านหลังเดียวกัน ครอบครัวหนึ่ง ๆ อาจประกอบด้วย ตา ยาย (หรือปู่ ย่า) ลุง ป้า
 น้า (หรืออา) พ่อแม่ พี่ น้อง ลูก หลาน อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก หากบ้านคับแคบไม่เพียงพอ
 สำหรับอยู่อาศัย จะมีการต่อเรือนชานเพิ่มเติม เป็นประเพณีว่าเมื่อผู้ชายแต่งงานแล้วจะต้อง
 ออกไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง ฉะนั้น หากครอบครัวใดมีลูกสาวหลายคน สมาชิกในบ้านก็มีแนว
 โน้มที่จะเพิ่มมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ชาวไทยเขมรเชื่อว่า เพศหญิงเป็นเพศอ่อนแอ แต่มีความซื่อ
 สัตย์และกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ฉะนั้น พ่อแม่จะเลี้ยงดูลูกสาวด้วยความรักและห่วงใยเป็นพิเศษ และ
 หวังให้บุตรสาวดูแลเฝ้าแม่แก่เฒ่า ชาวไทย เขมร มีคำเรียกญาติทั้งฝ่ายชาย และหญิงตามภาษา
 เขมรดังนี้

ตารางที่ 6 คำเรียกญาติฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง

คำเรียกญาติภาษาไทย	ภาษาเขมร
ทวด	ท้วด
ปู่	ซีตา
ย่า	ซีถูน
ตา	ตา
ยาย	ถูน
ลุง	อุพูกธ
ป้า	มถายธ
พ่อ	อุพูกธ
แม่	มถายธ
น้า	บถูนรบสมถาย
อา	มา

ตารางที่ 6 คำเรียกญาติฝ่ายชายและฝ่ายหญิง (ต่อ)

คำเรียกญาติภาษาไทย	ภาษาเขมร
พี่	บง
น้อง	บูน

สำหรับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานชาย หญิง จะแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น เด็กชายจะได้รับการฝึกให้ทำงานนอกบ้าน เช่น งานในท้องนาท้องไร่ ส่วนเด็กหญิง จะได้รับการสั่งสอนอบรมให้ทำงานภายในบ้าน เช่น การปรุงแต่งอาหาร การเย็บปักถักร้อย และงานทอผ้าซึ่งถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาแต่โบราณว่า ถ้าครอบครัวใดมีลูกสาว ผู้เป็นแม่จะต้องเตรียมผ้าไหมเก็บไว้ให้บุตรสาวสวมใส่ในวันแต่งงาน และที่สำคัญคือจะต้องเตรียมผ้าไหมสวยงามเก็บไว้ไหว้ญาติของเจ้าบ่าวให้เพียงพอด้วย

ส่วนลักษณะนิสัยของชาวไทยเขมร นั้น ชาวไทยเขมรมีนิสัยชอบความสงบเรียบง่าย มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป คือผู้คนในสังคมจะให้ความเคารพผู้อาวุโสกว่า มีความสามัคคีปรองดอง และให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี สังคมของชาวไทยเขมรเป็นสังคมที่สงบ ไม่เป็นปัญหาต่อการปกครองของรัฐบาล

สำหรับในหมู่บ้านกราม จากการสำรวจครัวเรือนของเจ้าหน้าที่อนามัยตำบล พบว่ามีครอบครัวเดี่ยวมากกว่า ครอบครัวขยาย คิดเป็น 70 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เนื่องจากคนยุคปัจจุบันเมื่อแต่งงานแล้ว ต้องการที่จะสร้างฐานะของตนเอง จึงออกจากบ้านของพ่อ แม่ มาอยู่กันตามลำพัง แต่ก็ยังคงปลูกบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านของพ่อ แม่ และไปมาหาสู่อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งหญิงสาวหากับข้าวส่งทุกวัน สำหรับมรดกนั้น เมื่อฝ่ายชายแต่งงานกับฝ่ายหญิงและแยกครอบครัวแล้ว จะมีที่ทำกินมี โค กระบือ และเครื่องมือใช้สอยครบถ้วน โดยแต่ละฝ่ายจะได้รับมาจากพ่อแม่ของตัว

2.14 ศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านกราม นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี จะเห็นได้ว่าจะมีทั้งการไหว้พระ นิมนต์พระมาทำบุญที่บ้าน ขณะเดียวกันก็มีการนับถือผีบรรพบุรุษไปด้วย ในหมู่บ้านกรามมีวัดชื่อ วัดอรุณสว่าง (บ้านกราม) ซึ่งเป็นวัดที่ชาวบ้านจะไปทำบุญและประกอบพิธีกรรม เดิมชื่อวัดบ้านกราม เหตุที่เปลี่ยนชื่อเป็น วัดอรุณสว่างเพื่อเป็นการระลึกถึง ตาอรุณ กับ ยายสว่างที่เป็นผู้มาบุกเบิกบริเวณนี้และจัดตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นเป็นคนแรกวัดอรุณสว่าง (บ้านกราม) เดิมมีที่ตั้งอยู่บริเวณองค์การบริหารส่วนตำบล ต่อมาเกิดไฟไหม้วัด จึงได้ย้ายมาอยู่บริเวณด้านตะวันออกของหมู่บ้านที่เห็นปัจจุบันนี้ ส่วนปีที่จัดตั้งวัดนั้น ตั้งขึ้นเมื่อใดไม่มีใครทราบ ทราบแต่เพียงว่า จัดตั้งหลังตั้งหมู่บ้านไม่นาน ทั้งนี้เนื่องจากในอดีต การก่อสร้างวัด ต้องตั้งหลังจากมีหมู่บ้านแล้ว สำหรับเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นที่ทำบุญของชาวบ้าน

ภายในวัดมีพระอุโบสถสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2507 และสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2527 ด้วยจำนวนเงินที่ใช้ในการก่อสร้างทั้งสิ้น 1,007,099 บาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนมากมหาศาลสำหรับวัดในหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เงินจำนวนดังกล่าวนี้ ส่วนมากได้มาจากคณะผ้าป่าจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวบ้านที่ไปทำงานอยู่กรุงเทพฯ เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ เทศกาลตรุษจีนและเทศกาลสงกรานต์ ก็จะกลับมาเยี่ยมบ้าน พร้อมทั้งนำกองผ้าป่ามาทอดถวายทุกปี นอกจากนี้ก็ได้เงินจากการจัดงานประจำปีและงานในเทศกาลต่าง ๆ

ชาวบ้านกรามมีความเชื่อในเรื่องธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ เชื่อเรื่องโชคลางและเวทมนต์ต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงออกตามความเชื่อทุกๆปีนั่นคือ การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น ซึ่งมีหลายอย่าง ดังจะกล่าวถึงพอสังเขปในหัวข้อประเพณีและพิธีกรรมในรอบ 1 ปี

2.15 วัฒนธรรมความเป็นอยู่ชาวเขมรสมัยโบราณ

ประกอบ ผลงาน (2538:21) กล่าวว่า ในสมัยโบราณ คือสมัยอาณาจักรฟูนัน จากหลักฐานของจีนในราชวงศ์จิ้น (Chin(Qin) Dynasty) และราชวงศ์เหลียง (Liang Dynasty) ได้กล่าวไว้ว่า "คนในอาณาจักรฟูนันหน้าตาหน้าเกลียด ผิวดำ ผมหยิก ไม่สวม

ใส่เสื้อผ้า และรองเท้า ปลุกบ้านยกพื้นสูง มีการกีฬาชนไก่และชนสุกร มีการค้าขายทองเงิน และผ้าไหมกับประเทศจีน มีอาชีพเพาะปลูก มีแหล่งน้ำใช้ร่วมกัน มีการกำหนดและแผน ระหว่างการไว้ทุกข์ตามประเพณีการประกอบพิธีบูชาเทพเจ้าบนยอดเขา " จากหลักฐานดังกล่าว ถ้าชาวพุนั้นเป็นบรรพบุรุษของชาวเขมรสมัยปัจจุบันจริงอย่างที่นักประวัติศาสตร์ส่วนมากเชื่อกัน ก็ นับว่าชีวิตความเป็นอยู่และลักษณะทางชีวภาพของชาวพุนั้นและชาวเขมรปัจจุบัน มีส่วนคล้ายกันพอสมควร เช่น ลักษณะผิวของชาวเขมร (ไม่ใช่เขมรผสมไทยหรือจีน) จะมีผิวดำกว่าและผมหยิก มีอาชีพเพาะปลูก มีการไว้ทุกข์ด้วยการโกนผมและมีประเพณีการขึ้นเขา (เช่นที่เขาสวาย จังหวัด สุรินทร์ และที่เขาพนมรุ้ง จังหวัด บุรีรัมย์) ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

อาหารการกิน ชาวบ้านกรามบริเวณข้าวเจ้าเป็นอาหารหลักทุกครัวเรือน ส่วน ข้าวเหนียวจะบริโภคก็ต่อเมื่อเดินทางไปเที่ยวงานต่างหมู่บ้านหรือไปต่างจังหวัด เนื่องจาก สะดวกในการห่อไม่แตกเรียกรวดเหมือนข้าวเจ้า และใช้ในการประกอบพิธีกรรม คือ ใช้ในการ ห่อข้าวต้มมัดในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา กับข้าวของชาวบ้านกรามในอดีตที่เป็นที่ ขึ้นชอบคือ ยำไข่มดแดง กุ้งก้ามกรามและปลาร้า (ชาวเขมรเรียกว่า "ปะฮก") แต่ปัจจุบันกุ้งก้ามกราม ยำไข่มดแดงไม่มีให้เห็นแล้ว เนื่องจากความเจริญได้เข้าไปในหมู่บ้าน ประชากรเพิ่มจำนวนมาก ขึ้นมีการตัดต้นไม้ เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยทำให้สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหมดไป อาหารการกินของ ชาวบ้านต้องเปลี่ยนแปลงตามความเจริญ ชาวบ้านหันมาซื้อเนื้อหมู วัว และไก่ ตามร้านค้า มารับประทานแทน

2.16 ภาษา

ชาวบ้านกราม ใช้ภาษาเขมรในชีวิตประจำวัน ภาษาเขมรเป็นภาษาประจำชาติ ของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ผู้พูดภาษาเขมรเป็นภาษาแรกหรือภาษาแม่ อาศัยอยู่ในประเทศ กัมพูชาประชาธิปไตย, ในบางเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของประเทศไทย ในตอนใต้ของประเทศเวียดนาม

ประกอบ ผลงาน กล่าวว่านักภาษาศาสตร์ได้แบ่งภาษาเขมรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ภาษาเขมรเหนือ หรือภาษาเขมรสูง หรือภาษาเขมรถิ่นไทย (Northern Khmer)

เป็นภาษาของไทยเชื้อสายเขมรที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ William A. Smalley (1976) เป็นบุคคลแรกที่เรียกภาษาเขมรซึ่งพูดในประเทศไทยว่า ภาษาเขมรเหนือ ส่วนชาวไทยพื้นเมืองที่พูดภาษาเขมรในเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ จะพูดถึงกลุ่มของตนเองว่าเป็นเขมรบนหรือเขมรสูง (Upper Khmer) และเรียกผู้พูดภาษาเขมรในประเทศกัมพูชาว่า เป็นเขมรต่ำ (Lower Khmer)

2. ภาษาเขมรกลาง (Central Khmer) เป็นภาษาของผู้พูดภาษาเขมรในประเทศไทย ประชาธิปไตย คนไทยที่พูดภาษาเขมรเรียกชาวเขมรกัมพูชาว่า "เขมรต่ำ" แต่ชาวเขมรกัมพูชาเรียกผู้พูดภาษาเขมรในตอนใต้ของเวียดนามว่า "เขมรต่ำ" (Lower Khmer) และเรียกตนเองว่า "เขมรกลาง" (Central Khmer)

3. ภาษาเขมรใต้ (Southern Khmer) เป็นภาษาของคนเวียดนามเชื้อสายเขมรที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม เดวิด โทมัส (David Thomas) กล่าวไว้ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย (2538:2) ว่า ภาษาเขมรใต้ และภาษาเขมรกลางมีลักษณะทางภาษาที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันไม่มากนัก ยังไม่เป็นที่แน่ชัด ว่าที่มาและความหมายของคำว่า "เขมร" เป็นอย่างไรแน่

ชาวบ้านกรามพูดภาษาเขมรในการสื่อสารติดต่อกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งใช้ได้เฉพาะในการพูดเท่านั้นส่วนภาษาเขียนไม่มี ซึ่งถ้ามีคนภาคอื่นต้องการเรียนรู้ภาษาเขมร ก็ต้องเขียนเป็นภาษาไทย แต่เป็นคำพูดเขมร (พจนานุกรมไทย เขมร) ดังตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 7 คำเรียกภาษาไทยเทียบภาษาเขมร

คำเรียกภาษาไทย	ภาษาเขมร
เท้า	เซิง
ขา	เซิง
ท้อง	โพะ
มือ	โถ
แขน	โถ

ตารางที่ 7 คำเรียกภาษาไทยเทียบภาษาเขมร (ต่อ)

คำเรียกภาษาไทย	ภาษาเขมร
แขน	ไถ
คอต่อ	กญจิงก
หู	ตรเจียก
ปาก	มาต
จมูก	จรมุะ
ตา	แกนก

2.17 แต่งกาย

ประกอบ ผลงาม (2538:22) กล่าวว่า ในสมัยโบราณ(ประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว)ชาวพื้นเมืองไม่แต่งเสื้อผ้า จนกระทั่งอารยธรรมของชาวอินเดียเข้ามาในแถบนี้ จึงได้มีวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายเดี่ยว ซึ่งเรียกเป็นภาษาเขมรว่า ซัมปเวต (sampuet) (Briggo 1951อ้างในประกอบผลงาม 2538:22) ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยพื้นถิ่นเมื่อครั้งโกณฑัญญะซึ่งเป็นพรานหมณ์จากอินเดียมาพบนางสิวลีเย ธิดาพญานาค นางไม่ได้แต่งเสื้อผ้า โกณฑัญญะได้อาบน้ำชำระร่างกายให้เธอ และต่อมาทั้งคู่ได้แต่งงานกันและเป็นปฐมกษัตริย์ของพื้นถิ่น การที่โกณฑัญญะอาบน้ำชำระร่างกายให้สิวลีเย ถือเป็นครั้งแรกของวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวเขมร ซึ่งมีการนุ่งผ้าฝ้ายเดี่ยวและ เปลือยส่วนบนทั้งชายและหญิงดังเห็นได้จากภาพจากหลักตามปราสาทขอมทั่วไป

ชาวไทยเขมรในหมู่บ้านกราม รับผิดชอบวัฒนธรรมการแต่งกายจากประเทศกัมพูชา ผู้หญิงทั้ง เด็กและผู้ใหญ่รวมทั้งคนแก่จะนุ่งผ้าไหมที่ทอขึ้นใช้เองภายในครอบครัว สำหรับเสื้อนั้น ทั้งชายและหญิงไม่มีแบบเสื้อของชาวเขมรโดยเฉพาะ แต่จะเหมือนของคนไทยทั่วไป คือผู้หญิง

ใส่เสื้อแขนกระบอก ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม (ทั้งชายและหญิงจะใส่เสื้อแบบนี้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น) ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ คนเขมรรับวัฒนธรรมการใส่เสื้อจากคนไทยก็เป็นได้ ผ้าไหมของชาวไทยเขมร เป็นผ้าไหมที่มีลวดลายและสีสัน ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชนชาติซึ่งสวยงามมาก

เครื่องประดับของชาวไทยเขมร ส่วนมากจะเป็นเครื่องเงิน ซึ่งเรียกภาษาพื้นเมืองว่าประเก็ฮึม(ประคำ) โดยมีการเอาเม็ดประเก็ฮึมแบบต่าง ๆ มาร้อยเป็นสร้อยคอ สร้อยแขน และต่างหูเป็นเครื่องประดับ

ในปัจจุบันนี้ เครื่องแต่งกายที่ตัดเย็บด้วยผ้าไหม และเครื่องประดับเงินของชาวบ้านกราม จะมีให้เห็นเฉพาะในโอกาสพิเศษๆเท่านั้น เช่น งานมงคล งานบุญ และเทศกาลต่างๆ ถ้าเป็นชีวิตประจำวันแล้ว ชาวบ้านทั้งชายและหญิงรวมทั้งคนแก่และเด็ก ๆ จะแต่งกายเหมือนคนภาคกลาง คือ ถ้าเป็นหญิงสาว ชายหนุ่มก็นุ่งกางเกงยีนส์ ใส่เสื้อยืด ถ้าเป็นผู้มีอายุก็อาจเป็นผ้าไหมบ้าง ส่วเสื้อก็อาจเป็นเสื้อผ้าตามสมัยนิยม สำหรับเด็ก ๆ ก็นุ่งหมเสื้อผ้าที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป แต่ถ้าเป็นคนมีอายุก็จะใส่เสื้อสีขาวคอกลมแขนกระบอก ส่วนผู้ชายจะนุ่งใส่สร้อยที่ทอด้วยผ้าไหมที่ทอขึ้นเอง สำหรับเสื้อส่วนมากจะไม่ใส่หมวกจะเปลือยส่วนบน แต่ก็มีผ้าขาวม้าที่เป็นผ้าไหมพาดไหล่

2.18 การเมืองการปกครอง

การเมือง การปกครองของชาวไทยเขมร เป็นระบบเดียวกับที่รัฐบาลใช้ปกครองทั้งประเทศ คือ การปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันเป็นหัวหน้าการปกครองระดับอำเภอและจังหวัด มีนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้างานการปกครอง

ในสมัยก่อนชุมชนชนบทที่จัดตั้งเป็นหมู่บ้านยังไม่มี การจัดระเบียบการปกครองเป็นทางการที่เด่นชัดฉะนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองหรือผู้นำหมู่บ้าน จึงมักได้แก่ผู้ที่ก่อตั้งหมู่บ้านหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านนั้น ๆ ทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันหมู่บ้านให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ เช่น โจรผู้ร้าย และความอดอยากยากจน เป็นต้น ในระยะต่อมาทางราชการได้เข้ามาจัดระเบียบการปกครอง

หมู่บ้าน โดยตราพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ขึ้น จึงได้กำหนดให้หมู่บ้านต่าง ๆ เลือกผู้นำของตนขึ้นมาเพื่อแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ให้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแลหมู่บ้าน และทางราชการก็ให้ค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่พิเศษต่าง ๆ ให้ ซึ่งต่างจากอำนาจหน้าที่ที่เคยมีเมื่อก่อนหน้านี้ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านในยุคแรก ๆ ตามกฎหมายดังกล่าวนี้ ไม่มีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง บางคนจึงเป็นผู้ใหญ่บ้านในตำแหน่งจนตลอดชีวิต หรือบางคนก็ลาออกเมื่อชราภาพมากแล้ว กำนันอินทร์ โสภกา กำนันคนปัจจุบันเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ในสมัยก่อน กำนันสามารถเลื่อนฐานันดรศักดิ์เป็นถึงขุน แต่ไม่มีใครได้รับฐานันดรศักดิ์ง่าย ในหมู่บ้านGRAMเองก็เช่นเดียวกัน แต่ในปัจจุบันทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านทางการได้กำหนดให้ดำรงตำแหน่งคนละ ๕ ปี ก็ต้องเลือกตั้งใหม่ สำหรับผู้นำในหมู่บ้านGRAMในยุคแรก ๆ คือ ผู้อาวุโสที่มาจัดตั้งหมู่บ้าน ซึ่งสันนิษฐานว่าคงเป็น "นายรูด" เพราะตามประวัติเป็นผู้ที่มาตั้งรกรากที่บ้านGRAMเป็นคนแรก ดังที่กล่าวมาแล้วในประวัติหมู่บ้าน กำนันอินทร์ ๆ ได้เรียงลำดับผู้นำของหมู่บ้านตามที่จำได้ มีดังนี้

ตารางที่ 8 รายชื่อกำนันตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านถึงปัจจุบัน (2540)

ชื่อ	สกุล	ตำแหน่ง
นายรูด	ไม่ทราบนามสกุล	ผู้นำคนแรกของหมู่บ้าน
นายแพรว	สัมพันธ์	กำนัน
นายสมเกียรติ	สัมพันธ์	กำนัน
นายเต็ม	ใจอ่อน	กำนัน
นายคาน	แก้วกัณฑา	กำนัน
นายเหลี่ยม	ผิวหอม	กำนัน
นายเสมอ	โสภกา	กำนัน
นายอินทร์	โสภกา	กำนัน

2.19 หนี้สิน

ความเจริญได้เข้าไปในหมู่บ้านกราม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย ชาวบ้านมีค่านิยมทางวัตถุมากขึ้น มีการแข่งขันในการซื้อหาวัตถุต่าง ๆ เช่น การมีรถ มีโทรทัศน์ มีวีดีโอ และอื่น ๆ ทำให้ใครก็ตามที่ไม่มีก็ต้องพยายามหาให้ได้ จะโดยวิธีการใดก็ตาม ทั้งเงินเชื่อ เงินผ่อน หรือบางคนสามารถกู้เงินจากสวัสดิการได้ ก็กู้มาเพื่อซื้อสิ่งเหล่านี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินเพราะสิ่งฟุ่มเฟือยเหล่านี้หลายราย หรือถ้าเป็นชาวนา ชาวไร่ ก็มีหนี้สินจากการไปกู้เงินจาก ธกส. เพื่อมาเป็นทุนในการทำไร่ ทำนา โดยจะผ่อนส่งกันเป็นรายปีถ้าปีไหนข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ชาวนาก็สามารถจ่ายคืนให้ ธกส. ในจำนวนมาก เมื่อใช้หนี้สินหมดแล้วก็จะกู้กันใหม่

2.20 ประเพณีและวัฒนธรรม

ชาวไทยเขมรส่วนมากอยู่ในชนบท มีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ หนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่วางจากการทำไร่ทำนา จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองหรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อประกอบอาชีพหลักของตน เป็นเช่นนี้เรื่อยไป ชาวไทย เขมรบ้านกรามมีขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง มีการปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงปัจจุบัน จุดประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ เมื่อประกอบพิธีใดพิธีหนึ่งไปแล้ว ผู้ทำพิธีนั้นย่อมมีความสบายใจ และมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวังไว้

ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านกราม ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเขมร ในแต่ละเดือนก็จะมีพิธีกรรมเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ณ ที่นี้จะขอสถาพรเฉพาะประเพณีที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันเท่านั้นดังแสดงในตารางและจะกล่าวถึงรายละเอียดดังนี้

ตาราง 9 ประเพณีและพิธีกรรมในรอบปี

ชื่อเดือนตามปีปฏิทิน	ชื่อเดือนของไทย	ชื่อเดือนชาวไทยเขมร	ประเพณีที่ปฏิบัติ
มกราคม	ยี่	เมื่ยกตุ้จ	ว่างเว้นเนื่องจากอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยว
กุมภาพันธ์	สาม	เมื่ยกทม	แซนเนียะตา, มมีวด
มีนาคม	สี่	ประกูล	ว่างเว้นเนื่องจากทำไร่
เมษายน	ห้า	แจด	สงกรานต์
พฤษภาคม	หก	ประชา	พิธีกรรมแรกนาขวัญ
มิถุนายน	เจ็ด	จี่	ว่างเว้นเนื่องจากไถนา
กรกฎาคม	แปด	อะชาด	อุปสมบทและเทศกาลเข้าพรรษา
สิงหาคม	เก้า	บัง	ว่างเว้นเนื่องจากฤดูปักดำ
กันยายน	สิบ	เบ็ญ	แซนโดนตา
ตุลาคม	สิบเอ็ด	จาเน็ง	ว่างเว้นเนื่องจากเกี่ยวข้าว
พฤศจิกายน	สิบสอง	กะเด็ก	ลอยกระทง
ธันวาคม	อ้าย	จี่	ปีใหม่

ประเพณีและพิธีกรรมที่จะกล่าวถึงในครั้งนี้ จะขอส่าวเฉพาะพิธีที่ชาวไทยเขมรยึดถือปฏิบัติกันในปัจจุบันนี้เท่านั้น สำหรับพิธีอื่น ๆ จะไม่ขอส่าวถึง เนื่องจากเป็นพิธีที่มีการปฏิบัติเหมือนชาวไทยทั่วไป

2.20.1 มมีวด

เป็นพิธีรักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ของคนไทยที่พูดภาษาเขมร ชาวบ้านกรามจะประกอบ

พิธีกรรมนี้ทุกปีภายในเดือนกุมภาพันธ์ โดยมีครุฑมีวดเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม นั่นคือ เมื่อมีผู้เจ็บป่วยและต้องการจะรักษาโดยวิธีนี้ ก็จะเชิญครุฑมีวด ครุฑมีวดมักจะเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้าน โดยมากมักเป็นผู้หญิง เมื่อครุฑมีวดรับค่าเชิญเพื่อทำการรักษา ก็จะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับข้าวของในการทำพิธีและกำหนดวัน การเตรียมงานนี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ เจ้าบ้านจะหาคนมาช่วยงานมากมาย แม้บางคนไม่ได้เชิญมาก็พากันมา ถือเป็นธรรมเนียมที่ชาวบ้านไม่ดูคายน การเตรียมงานจึงเป็นเรื่องไกลเกลียดอย่างหนึ่ง ฝ่ายชายจะเตรียมสร้างปะรำ เตรียมตั้งร้านเทวดา เตรียมดนตรีปี่พาทย์ ฝ่ายผู้หญิงจะเตรียมสารพัดกับข้าวขนมเนย บายศรีที่ใส่ในพิธี เมื่อถึงวันงานครุฑมีวดก็จะเริ่มไหว้ครู ขณะที่ดนตรีปี่พาทย์ประโคมเพลง ครุฑมีวดจะเริ่มเตรียมการโดยใช้ข้าวสารใส่ขัน มีเทียนและบายศรีใส่ในขันด้วย ครุฑมีวดอาจให้ผู้อื่นเข้าทรงพร้อม ๆ กันไปด้วยก็ได้ เมื่อผีเข้าแล้วจะเห็นครุฑมีวดตัวสั้นขยับขยับไปมา บางทีกระแทกจนข้าวสารหล่นกระจายหรือขวางขันที่เตี้ยว เมื่อพักเป็นระยะ ๆ ชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงซึ่งอยู่รายล้อมจะช่วยกันถามว่าเป็นใครมาสิง และถามว่าผู้ป่วยนั้นไปจบบ้างสว่างเกินอย่างไรจึงได้มากระแทกยาให้เจ็บป่วย กระบวนของมมีวดอาจมีการร้ายราคาบหรือร้ายราคาด้วยท่าทางต่าง ๆ หลายแบบ เช่น ทำรำช้า รำเร็ว รำเลียนท่าทางของสัตว์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วว่าครุฑมีวดอาจให้ใครก็ได้มาร่วมเข้าทรง แม้แต่คนป่วยเองอาจมาเข้าร่วมพิธีมมีวดด้วยตัวของก็ได้ ถ้าหากคนป่วยไม่ป่วยหนักจนเกินไป เมื่อจบลงครุฑมีวดจะบอกวิธีรักษาเยียวยาผู้ป่วย หรือ ถ้าผู้ป่วยร้ายราคาเอง ผีที่เข้าร่างทรงผู้ป่วยก็จะทำให้ร้ายราคาเป็นการรักษาโรคไปในตัวด้วยท่าทางต่าง ๆ การเข้าทรงมมีวดนี้บางทีจะเริ่มแต่เช้าจนจรดค่ำจนต้องจุดได้ จุดตะเกียง เพราะบางครั้งเมื่อครุฑมีวดหยุดการทรงแต่ละครั้ง ชาวบ้านที่รายล้อมจะพากันช่วยกันถาม ผีที่เข้าร่างทรงของครุฑมีวด เพราะอาจไม่ใช่ผีที่เข้ามาทำให้ผู้ป่วยป่วยได้ จึงต้องเข้ากันอยู่เรื่อยไป การเข้าหรือเข้าทรงที่เรียกว่า "โหลมมีวด" นี้ ชาวบ้านที่เชื่อก็บอกว่าสามารถรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยได้จริง ๆ

2.20.2 แชนเนียะตา

ชาวบ้านรามจะประกอบพิธีกรรมแชนเนียะตาประมาณ อาทิตย์ที่ 2 หรืออาทิตย์ที่ 3 ของเดือนกุมภาพันธ์ เป็นการเช่นสรวงผีบรรพบุรุษหรือผีปู่ย่า ตายาย " เนียะตา" ตูจะเหมือน" ปูตา" ที่คนไทยซึ่งพูดภาษาลาวนับถือกัน ศาลปูตาจะอยู่กลางหมู่บ้านหรือย่านที่ที่ชาวบ้านสงวนบริเวณไว้เฉพาะ อาจมีป่าขึ้นหนาที่บหรือมีต้นไม้ใหญ่ก่อนการประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านจะ

ทานหมที่ชาวเขมรเรียกว่า "เวรพอร์ม" กันทุกหลังคาเรือนเพื่อนำไปเช่น "เนยะตา" นพธิี
 ดังกล่าวจะมีการเข้าทรงมมีวดด้วย เพื่อทำนายเกี่ยวกับการทามาหากิน น้าทาบริบูรณ์โรคภัยไข้
 เจ็บ รายละเอียดจะขอกล่าวในบทที่ 3

2.20.3 ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษ(แซนโคนตา)

ชาวไทยเขมร มีประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวกับความผูกพันระหว่างผู้ล่วงลับไป
 แล้ว กล่าวคือ เมื่อคนใดคนหนึ่งในครอบครัวจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สำคัญ จะต้องทำพิธี เช่นไหว้
 บอกกกล่าว ให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วทราบ และในแต่ละปี ชาวไทยเขมรจะมีประเพณีไหว้
 บรรพบุรุษหนึ่งครั้งเรียกว่า ประเพณีเบ็น หรือ แคเบ็น หรือชาวบ้านกรามเรียกว่า แซนโคนตา
 ซึ่งตรงกับวันสารทไทยคือ วันเดือน กันยายนชาวไทยเขมรที่อยู่ไกลบ้านเกิดหรืออยู่ต่างจังหวัดจะ
 เดินทางกลับลาเนา เพื่อเตรียม ข้าวปลา เหล้า บุหรี่ ฯลฯ เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้ว
 ในเย็นวันนั้นชาวบ้านจะนำข้าวของต่าง ๆ มารวมกัน มีผู้สูงอายุมาร่วมในพิธี สิ่งของที่ชาวบ้าน
 นำมาวางอยู่บนเสื่อ เมื่อพร้อมแล้วก็เริ่มจุดธูปเทียนหน้าข้าวที่วางกองกันนั้น ผู้อาวุโสจะกล่าวนำ
 เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ มีการรินสุราหรือน้ำแล้วเรียกชื่อที่ล่วงลับไปแล้วมาตีมกิน เครื่องสังเวย การ
 เรียกชื่อผู้ล่วงลับไปแล้วให้ชาวบ้านที่รายล้อมอยู่โดยรอบจะช่วยกันเรียกขานญาติของตนหรือที่รู้จักมัก
 กันสมัยที่ยังมีชีวิตมารับเครื่อง เช่นที่ลูกหลานบรรจุแดงเป็นสารบใส่ถาด ใส่กระเชอ หรือภาชนะ
 อื่นใดมาเช่น การตีมกินของผีนี้ จะใช้เวลาพอประมาณ ซึ่งผู้อาวุโสจะรินเหล้ารดไปรอบหรือสอง
 รอบหรือสามรอบก็ได้ ภาว่าอ้อมหมี่พืมนแล้วจะจุดบุหรี่หรือยาสูบซึ่งเป็นยามวนกับใบตองแห้ง
 ให้กับผี คล้ายกับว่าเมื่อกินอ้อมก็สูบบุหรี่เหมือนคนเช่นกันเมื่อเสร็จพิธี ผู้อาวุโสจะแบ่งข้าวปลา
 อาหารหมากพลู บุหรี่ อย่างละเล็กละน้อยใส่ห่อข้าวปลาอาหารนี้ฝากให้ไปกินระหว่างทางหรือ
 ไปฝากผู้ที่ไม่ได้มารับเครื่องสังเวยครั้งนี้ ต่อจากนั้น จะแบ่งข้าวปลาอาหารส่วนหนึ่งมาเลี้ยงสุ
 กันกิน คนแก่คนแก่ก็อวยชัยให้พรลูกหลานมีการคุยกันเรื่องต่าง ๆ นานา เช่น เรื่องการทำ
 มาหากิน การปรับทุกข์ การเล่าสารทุกข์สุกดิบ พอสมควรแก่เวลา ก็แยกย้ายกันกลับบ้าน โดย
 ไม่นำข้าวของส่วนกลางกลับบ้าน

ข้อแตกต่างระหว่างพิธีแซนเนยะตากับพิธีแซนโคนตา

แซนเนียะตา เป็นการไหว้ผีบรรพบุรุษที่สว่างลับไปแล้ว ที่ไม่เจาะจงว่าเป็นผีตนใด เป็นญาติฝ่ายใด เสียชีวิตตั้งแต่เมื่อไหร่ แต่ชาวไทยเขมร ถือว่าเมื่อไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ใด สิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อจากการตั้งบ้านเรือน คือ การหาสถานที่เพื่อเป็นที่ตั้งกระตมตา เพื่อเป็นที่พำนักอาศัยของผีเนียะตา ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน

แซนโดนตา เป็นการไหว้ผีบรรพบุรุษที่สว่างลับไปแล้วในแต่ละตระกูล เมื่อถึงวันประกอบพิธีกรรมทุกคนจะไปทำบุญบรรจุศพผีปู่ ย่า ตา ยาย ของตนที่สว่างลับไปแล้ว ต่อจากนั้นก็ จะเรียกชื่อผีเหล่านั้นให้มารับของเซ่นไหว้

2.20.4 พิธีอุปสมบท

พิธีอุปสมบท เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล คือชายหนุ่มทุกคนจะต้องบวช เพื่อศึกษาศาสนาและทดแทนบุญคุณบิดามารดา ก่อนที่จะมีครอบครัว ผู้ชายที่บวชแล้วจะได้รับการยอมรับ และให้เกียรติจากสังคม บรรดาเพื่อนฝูง หรือผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่า จะเปลี่ยนสรรพนามในการเรียกขานผู้บวชเรียนแล้วจากคำเดิมที่เป็นคำแสดงความคุ้นเคยมาเป็นคำว่า "บอง" ซึ่งแปลว่า "พี่" ส่วนผู้ที่มีอาวุโสกว่าก็จะใช้คำสรรพนามที่เป็นทางการในการเรียกขาน คือคำว่า อา-ปแดน หรือ เนียะ ซึ่งแปลว่า ทิด หรือ คุณ สำหรับผู้ชายที่ไม่เคยผ่านการบวช คนที่คุ้นเคยกันไม่ว่าจะอยู่ในวัยเดียวกันหรืออาวุโสกว่า จะยังคงเรียกขานว่าอา ซึ่งแปลว่า เอ็ง หรือ อ้าย

ประเพณีบวชนาค ของชาวไทยเขมร จะคล้ายกับประเพณีของชาวไทยในท้องถิ่นทั่วไป คือมีการให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ เป็นผู้ขลิบเส้นผมมาให้นาคก่อนที่จะมีการปลงผม (โกน) และมีการเรียกขวัญนาค แต่ที่พิเศษและเป็นข้อแตกต่างระหว่างพิธีของชาวไทยและชาวไทยเขมรคือ ญาติผู้ใหญ่หรือผู้ประกอบพิธีจะทำพิธีบ่อนอาหารแก่นาค เพื่อให้นาคระลึกถึงพระคุณ ความรัก และความผูกพันที่บิดามารดามีต่อลูก ก่อนที่จะถึงวันทำพิธีบวชนาค จะต้องถือพานดอกไม้ธูปเทียน ไปลาญาติผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน

โดยทั่วไปแล้ว ชายหนุ่มนิยมบวชเป็นเวลาหนึ่งพรรษา เมื่อถึงเทศกาลออกพรรษาแล้วก็จะลาสิกขาบท ทิดที่สึกออกมาใหม่ ๆ จะต้องจัดดอกไม้ ธูปเทียน ไปคารวะญาติ

ผู้ใหญ่นั่งบ้าน เพื่อ แสดงความขอบคุณที่นำอาหารไปทานผู้ดักบาตรที่วัดในช่วงที่ตนเองยังบวชอยู่
และเพื่อเป็นการบอกกล่าวอย่างเป็นทางการว่าได้สึกออกมาแล้ว